

รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The Ethical Behaviors Development Model of Rajabhat University Undergraduate Students in the North-East Regional Areas

บุญมี โททำ^{*1} เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร^{**2} และสัญญา เคนาภูมิ^{***3}

^{1,2,3}คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

E-mail: Sakhonlatee@hotmail.com

Received: December 6, 2018; Revised: January 22, 2019; Accepted: January 25, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหารอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน 2) เพื่อตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย 3) เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษา จากกลุ่มเป้าหมายตัวแทนนักศึกษา จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 4) เพื่อทดลองและประเมินรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษา โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ตัวแทนนักศึกษา จำนวน 150 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า 1) กรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้งหมด 5 มิติ ประกอบด้วย 1. ความเข้าใจ 2. ทศนคติ 3. วิจารณ์ญาณ 4. พฤติกรรม 5. บุคลิกภาพ

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความสัมพันธ์สมการโครงสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของนักศึกษา มีความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง = 0.998 และมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ $\chi^2 = 124.465$, $df = 94$, $P\text{-value} = 0.225$, $CFI = 0.721$, $TLI = 0.643$, $SRMR = 0.063$, $RMSEA = 0.019$, $\chi^2 / df = 1.302 < 2$

3) การสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในมิติสถาบันการศึกษา ด้านกิจกรรมเชิงจริยธรรม จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมด้านกลายามิตรด้วยการหยุดคิดสะกิดเพื่อน (2) กิจกรรมเชิงจริยธรรมด้วยการควบคุมฝึกตนปฏิบัติ ตามกฎระเบียบของสังคม และด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร (2) กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและบุคลิกภาพ

4) ผลการทดลองรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านวิจารณ์ญาณ ด้านพฤติกรรม และด้านบุคลิกภาพ นักศึกษามีการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบพัฒนา พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to find a concept of ethical behavior theory by interviewing 6 of experts, 2) to examine the structural equation modeling of ethical behavior with empirical data, 400-person samples by simple random sampling technique, 3) to build a development form of ethical behavior of students, 20 student samples from a target group of students, and 4) to test and assess the development form of ethical behavior of students where the target was 150 students samples by specified sampling.

The research results showed that 1) there were 5 dimensions of the concept of ethical behavior theory which are 1. Understanding, 2. Attitude, 3. Judgment, 4. Behavior, and 5. Personality.

2) Results of confirmatory factor analysis of the relationship model of ethical behavior structure model and empirical data of students showed that the structure reliability = 0.998, and the structure accuracy met the based line, $\chi^2 = 124.465$, $df = 94$, $P\text{-value} = 0.225$, $CFI = 0.721$, $TLI = 0.643$, $SRMR = 0.063$, $RMSEA = 0.019$, $\chi^2 / df = 1.302 < 2$

3) Building the ethical behavior development form of the students of the Rajabhat universities in the northeastern of Thailand, on an academic institute dimension, gives 2 ethical activities which are (1) ethical development activity for true friend part by Thinking and Telling Friend, and (2) ethical activity by self-control under a social order. On ethics and curriculum integration, the development form gives 2 activities, (1) activity for ethics and desired values according to the curriculum development, and (2) activity for moral, ethical, and personality development.

4) The experiment results of ethical behavior development on Knowledge, Attitude, Judgment, Behavioral, and Personality showed that the ethical behavior of the students was developed to a better level with 0.05 statistical significance.

Keywords: Development Model, Ethical Behavior

บทนำ

การพัฒนาความเจริญเติบโตทางระดับสติปัญญา และจริยธรรมของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพเต็มที่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม โดยหวังให้มนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขไม่มีปัญหา ไม่มีความวุ่นวาย นั่นคือ การจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถประกอบสัมมาอาชีพ และร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและอื่นๆ ให้กับพื้นที่ หรือท้องถิ่นของตนเองได้ด้วยความภาคภูมิใจ (กล้า ทองขาว 2558) มีหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยว โดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติ ปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับกรอบแนวทางที่สำคัญของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน (3) คือการปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย (1) คือการปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดจำนวน 11 แห่ง เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต โดยมีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การสอนหรือการผลิตบัณฑิต การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ การบริการวิชาการแก่สังคมและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะบทบาทในการสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลหรือว่าผลิตบัณฑิตนั้น แต่ด้วยสภาพเหตุปัจจัยทางสังคมหรือบริบทแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ได้ส่งผลให้พฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาบางส่วน ยังคงมีปัญหาในเชิงคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนความดีที่จะไปเสริมสร้างความรู้ให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ได้ จากการศึกษาของวรลั โกศัยและคณะ (2551) พบว่าปัญหาในการนำคุณธรรมจริยธรรมมาปฏิบัติ 2 ส่วนคือ นักศึกษามีปัญหาที่ตัวบุคคล มีความเขินอายในการทำ ความดี ไม่ตรงต่อเวลา ไม่รู้จักประหยัด ไม่มีความซื่อสัตย์ ขาดแรงจูงใจ เป็นต้น และนักศึกษามีปัญหาในส่วนการทำงานกลุ่ม คือไม่ช่วยงานเพื่อน ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สอดคล้องกับดวงสุดา พินนอก และสุพรรณ บุญมา (2548) พบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งจากการศึกษาของฐานปณีย์ พลิชฐ์เนาวกุล และพรสวรรค์ สุวัฒน์ศรี (2555) พบว่าปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาได้แก่ การแต่งกายผิด

ระเบียบ ชู้สาว ไม่ไผ่รู้ ไผ่เรียน ไม่ซื้อสัตย์ ขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ ต้มสุราเล่นการพนัน ยาเสพติด เทียวกลางคืน ส่งเสียงดังรบกวนคนอื่น ทะเลาะวิวาท ไม่มีสัมมาคารวะ พูดจาไม่เหมาะสม การเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ปัญหาที่สำคัญที่สุดและต้องรีบเร่งแก้ไข คือ ปัญหาด้านการไม่ไผ่รู้ไผ่เรียน

สภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นปัญหาในเชิงคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาที่สถาบันการศึกษาจะต้องตระหนักให้ความสำคัญในการแก้ไขและพัฒนาให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ มีความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาเพื่อให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์แบบทั้งร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติด้วยการเป็นทั้งคนดีและคนเก่งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหารอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
2. เพื่อตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เพื่อทดลองและประเมินรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาและสังเคราะห์กรอบแนวคิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยศึกษาจากตำรา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documents) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expertise) จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sample) ได้แก่ พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญในการทำหน้าที่เป็นพระธรรมวิทยากร จำนวน 2 รูป ตัวแทนนักศึกษาจากองค์การบริหาร

นักศึกษา จำนวน 2 คน (นายกองค์การบริหารนักศึกษา กรรมการบริหารองค์การนักศึกษา) และตัวแทนคณาจารย์ จำนวน 2 คน

ระยะที่ 2 ตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 11 แห่ง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรอิสระ ปัจจัยที่ส่งผลพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติพื้นฐานส่วนบุคคลของนักศึกษา (Personal)

ด้านการกล่อมเกลางานจริยธรรมของครอบครัว

ด้านความเชื่อในคำสอนทางศาสนา

ด้านการความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง

มิติบริบทแวดล้อมทางสังคม (Environment)

ด้านการรับรู้เลียนแบบผ่านสื่อ

ด้านการเป็นผู้นำทางจริยธรรมของอาจารย์

ด้านการคบกับเพื่อนมิตร

มิติสถาบันการศึกษา (Institutes)

ด้านนโยบายในการพัฒนาจริยธรรม

ด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร

ด้านกิจกรรมเชิงจริยธรรม

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ด้าน ได้แก่

ด้านความเข้าใจ (Understanding)

ด้านทัศนคติ (Attitude)

ด้านวิจารณญาณ (Judgment)

ด้านพฤติกรรม (Behavior)

ด้านบุคลิกภาพ (Personality)

ด้านแหล่งข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีการศึกษา 2560 ทั้งหมด 11 แห่ง จำนวน 161,279 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา แห่งชาติ 2559)

ตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี

การศึกษา 2560 ทั้งหมด 11 แห่ง จำนวน 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่และการสุ่มแบบง่าย

ระยะที่ 3 สร้างรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ค้นหาค้นหากรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของการวิจัยระยะที่ 1 และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 2 มาร่างเป็นรูปแบบการพัฒนาภายใต้แนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยการควบคุมและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นทำการสร้างรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ได้แก่ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการทางการศึกษา นักวิชาการกองพัฒนานักศึกษา และตัวแทนนักศึกษา จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบ เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสัมภาษณ์จากผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการทางการศึกษา นักวิชาการกองพัฒนานักศึกษา และตัวแทนนักศึกษา จำนวน 20 คน

ระยะที่ 4 ทดลองและประเมินรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองและประเมินรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ ตัวแทนนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 150 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 1 เพื่อค้นหาค้นหากรอบแนวคิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากศึกษาจากตำรา เอกสาร

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documents) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expertise) โดยการจัดกลุ่มเนื้อหา (Grouping) และการพรรณนา (Descriptive) หลังจากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์กรอบแนวคิดในเชิงทฤษฎี

การวิจัยระยะที่ 2 เพื่อตรวจสอบโมเดลสมการเชิงโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และบันทึกคะแนนแต่ละข้อในรูปแบบรหัส (Coding From) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎีชั่วคราวที่สร้างขึ้นก่อนการวิจัย

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานในการวิจัย ใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้างโดยใช้โปรแกรมเอ็มพลัส (Mplus) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษา โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Level of Significant .05) จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ครอบคลุมพื้นที่วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 11 แห่ง

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลโครงสร้างขององค์ประกอบ (Structural Equation Modeling: SEM)

การตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้ค่าสถิติตรวจสอบ ดังนี้ (สุนทรพจน์ ดำรงพานิช 2555)

ค่าไค-สแควร์ (Chi-square: χ^2) ไม่มีนัยสำคัญหรือค่า P-Value มากกว่า .05

สัดส่วนระหว่าง ไค-สแควร์กับชิ้นแห่งความเป็นอิสระ (χ^2 / df) น้อยกว่า 2 หรือน้อยกว่า 5 ในกรณีโมเดลซับซ้อน

ค่าเปรียบเทียบสัดส่วนที่ปรับให้ดีขึ้นกับค่าความเหมาะสมรวมของโมเดลที่วิจัย (Overall Fit) กับโมเดล Null Model (Comparative Fit Index: CFI) มีค่าตั้งแต่ .09 ขึ้นไป

ค่าปริมาณที่เปลี่ยนแปลงจากการเปรียบเทียบระหว่างโมเดลสมมติฐานกับ Null Model ต่อจำนวนชิ้นแห่ง

ความเป็นอิสระ (Degree of Freedom) (The Tucker Lewis Index: TLI) มีค่าตั้งแต่ .09 ขึ้นไป

ค่าปริมาณความคลาดเคลื่อนของรากกำลังสองเฉลี่ย (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ซึ่งเป็นค่าแสดงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของโมเดล ค่า RMSEA ควรอยู่ระหว่าง 0.05 – 0.08 หรือต่ำกว่า 0.05 จะดีมาก

ค่าดัชนีความเหมาะสมจากการคลาดเคลื่อน (Standardized Root Mean Square Residual: SRMR) ซึ่งเป็นค่าแสดงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของโมเดล ค่า SRMR ควรอยู่ระหว่าง 0.05 – 0.08 หรือต่ำกว่า 0.05 จะดีมาก

ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Loading) ไม่ควรน้อยกว่า 0.30

ค่าความเชื่อมั่นของโครงสร้างโมเดล (Construct Reliability: *pc*) ควรมีค่ามากกว่า 0.60 ขึ้นไป

การวิจัยระยะที่ 3 การสร้างและประเมินรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยมาจำแนกหมวดหมู่ใหม่เป็นปัจจัยเหตุปัจจัยผลตามลำดับการเกิด (Birth order) ของพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อค้นหาตัวแปรที่พบว่ามีอิทธิต่อการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากนั้นนำเสนอผู้บริหารผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการทางด้านการศึกษานักวิชาการกองพัฒนานักศึกษา และตัวแทนนักศึกษาจำนวน 20 คน (Purposive Sampling) เพื่อตรวจสอบยืนยันแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และสรุปเนื้อหาบทวิพากษ์ของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้รูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 4 ทดลองและประเมินรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป การประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนนักศึกษา สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 150 คน เป็นการ

ประเมินก่อนและหลังการทดลอง (Pre - test, Post - test) กำหนดระยะห่าง 3 เดือน และนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปรตามแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures Multivariate Analysis of Variance: Repeated Measures MANOVA)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) กรอบแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทั้งหมด 5 มิติ ประกอบด้วย 1. ความเข้าใจ 2. ทศนคติ 3. วิจารณญาณ 4. พฤติกรรม 5. บุคลิกภาพ

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความสัมพันธ์สมการโครงสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของนักศึกษามีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง = 0.998 และมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ $\chi^2 = 124.465$, $df = 94$, $P\text{-value} = 0.225$, $CFI = 0.721$, $TLI = 0.643$, $SRMR = 0.063$, $RMSEA = 0.019$, $\chi^2 / df = 1.302$

3) การสร้างรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในมิติสถาบันการศึกษา ด้านกิจกรรมเชิงจริยธรรมจำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมด้านกลายณมิตรด้วยการหยุดคิดสะกิดเพื่อน (2) กิจกรรมเชิงจริยธรรมด้วยการควบคุมฝึกตนปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม และด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร (2) กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและบุคลิกภาพ

4) ผลการทดลองรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรู้ ด้านทศนคติ ด้านวิจารณญาณ ด้านพฤติกรรม และด้านบุคลิกภาพ นักศึกษามีการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความสัมพันธ์สมการโครงสร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของนักศึกษาระดับ

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน คือ 0.999, 0.998, 0.999 และ 0.998 สูงกว่า 0.60 และมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างตามเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สามารถอภิปรายผลการวิจัยจากสมมติฐานนี้ได้ว่า การที่ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลความสัมพันธ์สมการโครงสร้าง พฤติกรรมเชิงจริยธรรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นหมายความว่า ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการยืนยันทางสถิติของทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยว่าสามารถนำไปใช้ได้จริงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเป็นวิธีการที่ผ่อนคลายเป็นขั้นตอนโดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่ได้จากการวัดตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันได้ ทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างมีความถูกต้องแม่นยำ (Barbara 2012) สอดคล้องกับพูลพงศ์ สุขสว่าง (2559) ได้กล่าวถึงหลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (The Basics of Structural Equation Modeling) ว่าการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล (Model testing) เป็นขั้นตอนพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล โดยเป็นการพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาค่าพารามิเตอร์และความสมเหตุสมผลของขนาดและทิศทางของค่าพารามิเตอร์แต่ละเส้น ซึ่งเป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์คือการยืนยันความสมเหตุสมผลของทฤษฎีกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเชิงเส้น SEM (Structural Equation Model) โดยปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมากที่สุด คือ มิติสถาบันการศึกษา (.247) ประกอบด้วยด้านกิจกรรมเชิงจริยธรรม และด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร สามารถอภิปรายผลได้ว่า

มิติสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดเป็นนโยบาย กำหนดแผนการจัดทำโครงการ กำหนดเป้าหมาย

และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนในการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษา โดยมีรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งสามารถจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอภิญญา มานะโรจน์ (2539) ซึ่งสถาบันจะต้องกำหนดเป็นนโยบาย กำหนดแผนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จัดทำโครงการ กำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสอดแทรกลงไปเป็นหลักสูตร การเรียนการสอนกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ และการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตนักศึกษาทำได้หลายวิธีเช่น ต้องสร้างศรัทธาให้เกิดแก่คุณธรรมนั้นๆ โดยการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี คำนึงถึงวัยและขั้นตอนการพัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยจะต้องกำหนดนโยบาย ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมส่งเสริมในด้านต่างๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม โดยอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมมากที่สุดสอดคล้องกับสุภาพ ณ นคร และคณะ (2547) ได้ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมสร้างและพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ผลการวิจัยได้นำเสนอรูปแบบ ในส่วนการนำรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พบว่าสถาบันอุดมศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันที่ชัดเจน โดยให้ครอบคลุมองค์ประกอบความเป็นบัณฑิต และคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ชัดเจน สามารถวัดได้และประเมินได้ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษาของสถาบัน โดยมีองค์ประกอบจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักศึกษาฝ่ายวางแผนและพัฒนา และมีผู้แทนนิสิตนักศึกษา ร่วมเป็นคณะกรรมการ ในแต่ละสถาบันควรมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาในแต่ละชั้นปีที่ชัดเจน ตลอดจนกำหนดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนงานดังกล่าว ทั้งในส่วนที่ดำเนินการโดยสถาบันและส่วนที่ดำเนินการโดยนิสิตนักศึกษา

ด้านกิจกรรมเชิงจริยธรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิสิตนักศึกษาได้สัมผัสรับรู้การปลูกฝังบ่มเพาะซึมซับและเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมความดีงามต่างๆ ด้วยการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหาเชิงระบบ และประเมินค่าพฤติกรรมต่างๆ ผ่านการทำกิจกรรมเชิงจริยธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การจำลองเหตุการณ์ การแสดงบทบาท

สมมติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับสุวิมล ว่องวานิช และคณะ (2549) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนว่าได้ผลดี ได้แก่ การบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมในหลักสูตรในกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมที่ใช้การสร้างกระแสหรือค่านิยมที่เกิดขึ้นมาเป็นสื่อในการออกแบบกิจกรรม เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน หรือใช้การแข่งขันเพื่อกระตุ้นความสนใจ เป็นต้น

ด้านการบูรณาการจริยธรรมในหลักสูตร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรรายวิชาเป็นเนื้อหาสาระหลักของการเรียนการสอนที่นักศึกษาได้เรียนรู้โดยตรงจากอาจารย์ผู้สอนตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ เมื่อมีการบูรณาการจริยธรรมหรือสอดแทรกจริยธรรมในรายวิชาที่มีการเรียนการสอนจึงทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้และสัมผัสถึงจริยธรรมในทุกๆรายวิชาที่ศึกษาในหลักสูตร สอดคล้องกับสุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย (2543) ที่ได้ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัยพบว่ากระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมในส่วนกระบวนการพัฒนาจากอาจารย์มหาวิทยาลัยอาจารย์ร้อยละ 90 ได้มีการสอดแทรกหรือบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมแก่นิสิตโดยใช้เวลาในการสอนไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนตามเวลาที่ทำการสอน และสอดคล้องกับศักดิ์ ปรานต์ประทานพร (2526) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตรว่า หลักสูตรต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งทางศิลปศาสตร์และวิชาชีพ มีความยืดหยุ่นในตัวเองพอสมควรที่สำคัญที่สุดหลักสูตรจะต้องเน้นเรื่องของศีลธรรมการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ศึกษานั้นสามารถทำได้ในทุกๆรายวิชา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าจะใช้วิธีการใดในการสอดแทรกตัวอย่างจากประสบการณ์ที่เคยใช้มาตั้งแต่ทำหน้าที่เป็นผู้สอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

มหาวิทยาลัยควรกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยการกำหนดเป้าหมายคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบัน กำหนดคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพของนิสิตนักศึกษา กำหนดตัวบ่งชี้และพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของ

สถาบันอย่างชัดเจน

มหาวิทยาลัยควรกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อติดตามดูแลและประเมินผลประสานความร่วมมือในการดำเนินการกิจด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกับทุกฝ่าย เชื่อมโยงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาและกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยรูปแบบพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการเก็บข้อมูลเฉพาะพื้นที่การวิจัย ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีข้อจำกัดเนื่องจากเป็นข้อมูลเฉพาะกลุ่ม ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบได้ว่าผลการวิจัยสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร อันจะนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ๆ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเฉพาะกลุ่มนักศึกษา ควรที่จะมีการศึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เช่นผู้ปกครองนักศึกษา อาจารย์ เจ้าหน้าที่ หรือบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่าการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับใด เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่แวดล้อมและใกล้ชิดกับนักศึกษา

อีกทั้ง โดยบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งแตกต่างกัน ควรมีการศึกษาย่างเจาะลึกในมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง เพื่อให้ได้การพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยนั้นๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ฉันพนันสำเร็จล่วงหน้าได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความช่วยเหลือ ดูแล เอาใจใส่จากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ และผู้มีอุปการคุณที่มีส่วนในความสำเร็จนี้ทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาว. การจัดการศึกษาแบบยึดพื้นที่เป็นฐาน: แนวคิด แนวทางและกรณีศึกษา. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 2, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2558): 23-40.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา, สำนักงาน. จดหมายข่าวรายสัปดาห์. 3, 105 (มีนาคม 2559): 5.
- ฐานปณีย์ พลิชฐ์เนาวกุล และพรสวรรค์ สุวันณศรีย์. รายงานการวิจัยการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2555.
- ดวงสุดา พินนอก และสุพรรณ บุญมา. รายงานการวิจัยการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาสาขาการศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2548.
- พลพงษ์ สุขสว่าง. หลักการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาส ราชนครินทร์. 6, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2559): 136-145.
- วรลี โกศัย และคณะ. รายงานการวิจัยการสำรวจคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 2551.
- สุภาพ ณ นคร และคณะ. รายงานการวิจัยการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2547.
- สุวิมล ว่องวานิชและนางลักษณ์ วิรัชชัย. รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุวิมล ว่องวานิชและคณะ. รายงานการวิจัยโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) และสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2549.
- สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช. โมเดลการจัดลำดับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของอัตมโนทัศน์ วิชาการอัตมโนทัศน์ ไม่ใช่วิชาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน: การวิเคราะห์กลุ่มพหุ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ศักดิ์ดา ปรารค์ประทานพร. ปรัชญาการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2526.
- อภิญา มานะโรจน์. การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- Barbara, M.B. Structural equation modeling with Mplus: basic concepts, application, and programming. New York: Taylor & Francis Group, 2012.